

A VIZSGÁK TANÍTÁSI-TANULÁSI FOLYAMATRA GYAKOROLT HATÁSÁNAK MODELLEZÉSE

Vígh Tibor

Szegedi Tudományegyetem, Neveléstudományi Doktori Iskola

A visszahatás fogalmát és folyamatát a pedagógiában a kibernetika segítségével megalkotott rendszerszemléletű tanítás-tanulás modellek pontosan meghatározzák, amelyek alapján az oktatási rendszert működőképesebbé és hatékonyabbá tevő innovációk jellemezhetők. Ezekben a folyamatokban fontos szerepe van a vizsgák visszahatásának, hiszen a közoktatásban megfelelően működtetett vizsgák az iskolarendszer kontrollját is jelentik. Ezen kívül pedig elég régi reformstratégia az oktatásban lezajló változások elindításához a mérés és értékelés megváltoztatása. A vizsgák tanítási-tanulási folyamatra gyakorolt hatását a pedagógiai értékelésben gyakran természetes folyamatként értelmezték, így míg működésének, mechanizmusainak a meghatározása háttérbe szorult, addig az idegen nyelvi mérés és értékelés területén igen gazdag nemzetközi szakirodalma van.

Az elméleti jellegű, szakirodalmi kutatásunk célja a pedagógiai értékelés és az 1990-es években elinduló nyelvi tesztelés területén publikált elméleti és empirikus kutatások eredményeinek áttekintése. A kutatás során egyrészt azt vizsgáltuk, hogyan értelmezhető és jellemezhető a vizsgák tanítási-tanulási folyamatra gyakorolt hatása, másrészt pedig melyek a folyamatot befolyásoló tényezők, az empirikus vizsgálati lehetőségek.

A szakirodalom szintetizálása során azt tapasztaltuk, hogy a vizsgák hatásának fogalmi szintű megnevezése nem egységes, ugyanazt a jelenséget többféleképpen, más-más jelentéstartalommal definiálják a kutatók. A vizsgák hatásmechanizmusai szűkebb értelemben véve a tanárookra és a tanulókra, a tanítási-tanulási folyamatra vonatkozik, tágabb értelemben véve pedig a közoktatási rendszerre, illetve a társadalomra gyakorolt hatásról van szó.

A kutatás eredményeként olyan modellt alkottunk, amely a vizsgák hatásmechanizmusait összefoglalóan mutatja be. A modell alapján megállapítható, hogy a vizsgák visszahatása komplex jelenség, amely közvetlen vagy közvetett hatást fejt ki a vizsgával kapcsolatban álló személyekre (a tanárokra, a tanulókra, valamint a tankönyvszerzőkre és a tantervfejlesztőkre), a tanítási-tanulási folyamatra (a tanítás tartalmára, a módszerekre, az értékelési kultúrára), valamint a tanulás tartalmára és minőségére. Ez a hatás előre meghatározhatatlan, mivel számos tényezőtől függ, melyek közül meghatározó jelentősége van a tanárok egyéni nézeteinek, feltételezéseinek és ismereteinek. A visszahatás iránya pozitív vagy negatív lehet, amelynek értéke nincs hatással a vizsga validitására. A vizsgák hatásmechanizmusainak feltárása igényli a kvalitatív és kvantitatív kutatási módszerek kombinálását.

Az eredmények alkalmazhatók a közoktatási rendszerünkben lévő vizsgák tanítási-tanulási folyamatra gyakorolt hatásának feltárásában, a negatív és pozitív visszahatás modellezésében, a folyamatot befolyásoló tényezők vizsgálatában.